

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

**I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1820/1, донесеном на седници одржаној дана 3. јула 2023. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену дисертације докторанда мср Николе Санковића, под насловом „Глаголи емитовања перцептивних стимулуса у српском језику”, израђену под менторским руковођењем проф. др Рајне Драгићевић.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. МЕНТОР

Име и презиме: проф. др Рајна Драгићевић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српски језик – Лексикологија српског језика

Датум избора у звање: 15. мај 2013.

Установа у којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Драгана Вељковић Станковић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српски језик – Методика наставе српског језика као матерњег

Датум избора у звање: 17. април 2019. године

Установа у којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Ана Миленковић

Звање: научни сарадник

Датум избора у звање: 23. април 2018.

Установа у којој је запослен: Институт за српски језик САНУ

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Никола (Мане) Санковић
Датум и место рођења:	2. децембар 1985. г., Бенковац (Р. Хрватска)
Наслов мастер рада:	<i>Стабилност акценатских парадигми једносложних именица мушког рода</i>
Датум одбране мастер рада:	14. јануар 2014. г.
Установа где је одбрањен магистарски рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Савремени српски језик

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање током рада на докторској дисертацији

2023: Никола Санковић, „О синонимском односу лексема *васиона*, *космос*, *свемир* и *универзум*”, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, Vol. 71 (2023) No. 1, 225–241. https://doi.org/10.18485/ms_zmskij.2023.71.1.13

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Глаголи емитовања перцептивних стимулуса у српском језику

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет докторске дисертације представљају глаголске лексеме које у некој од семантичких реализација означавају емитовање перцептивних стимулуса: звука, светлости или мириса. Такви су глаголи у раду подељени у три засебне лексичко-семантичке групе (ЛСГ) – ЛСГ глагола звука, ЛСГ глагола светлости и ЛСГ глагола мириса, а скупно се називају *глаголима емитовања перцептивних стимулуса*, односно скраћено *глаголима емитовања*.

У центар истраживања кандидат је поставио опис лексике која припада трима издвојеним лексичко-семантичким групама, почевши од прототипичних чланова ка

перифернијим и маргиналним члановима датих лексичких скупова. Испитиване су семантичке карактеристике глаголских лексема, њихово значењско ширење на друге домене, творбене карактеристике и лексикографски опис.

Лексичка грађа за ово истраживање ексцерпирана је из референтних описних речника српског језика: *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (РСАНУ) (до двадесет првог тома, тј. до речи *покупити*), *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске (РМС) и *Речника српског језика* Матице српске (РСЈ). Будући да речнички извори не пружају увек оптималан број илустративних примера за анализиране семантичке реализације, укључени су и додатни извори. Најрепрезентативнији од њих је *Корпус савременог српског језика* Математичког факултета у Београду (ЕК). Придодата су такође и поједина књижевна дела доступна на сајту *Антологија српске књижевности* (АСК). Наведени извори допуњени су, у случајевима када је то било потребно, и различитим текстовима из општег корпуса на интернету.

Као основни циљ истраживања кандидат је истакао опис лексичко-семантичких и деривационих особености глагола емитовања звука, светлости и мириса у српском језику, те утврђивање њихове повезаности са другим лексичким групама глагола унутар лексичког система. Кроз анализу је издвојено и неколико ужих циљева:

- (1) одређивање оквирног броја лексичких јединица и приближних граница анализираних лексичко-семантичких група;
- (2) издвајање прототипичних представника унутар наведених глаголских група;
- (3) испитивање семантичког потенцијала трију лексичко-семантичких група глагола;
- (4) утврђивање инвентара и значења творбених средстава која су коришћена у грађењу глаголских твореница;
- (5) опис модела дефинисања ових глагола у лексикографској пракси, уз навођење смерница (где је то могуће) за уједначавање њиховог речничког описа.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

На основу прелиминарних истраживања и прикупљене лексичке грађе, кандидат је изнео одређена очекивања у погледу резултата истраживања. Претпостављено је прво да је лексичко-семантичка група глагола звука знатно шира и комплекснија од осталих двеју група глагола. У складу с тим, очекивано је да је ова група глагола и према деривационим карактеристикама знатно сложенија. Једна од битнијих хипотеза у истраживању тичала се полисемије. Пошло се од тога да је један од основних механизма полисемије када су у питању глаголи емитовања звука – метафора заснована на сличности звучних утисака (тј. акустичка метафора). Овај тип метафоре посебно се показао значајним за семантичке трансформације унутар лексичко-семантичке групе глагола звука, када се мења категорија емитера звука, али циљно значење остаје у домену емитовања несемантичког звука. Рецимо, реченични пример *Грађевинске машине зује дан и ноћ* илустрација је за семантички трансфер који се заснива на промени категорије емитера звука (животиња (инсект) → предмет (машина)), и то на основу акустичке сличности, односно путем акустичке метафоре.

Претпостављено је, такође, да је један од кључних циљних домена у којима се секундарно реализују глаголи звука – домен емитовања семиотичког звука, односно

домен комуникације. Показало се да је семантичко ширење на тај домен врло уобичајено код глагола звука, а нарочито код глагола оглашавања животиња.

Претпоставка о значајној корелацији између емитовања звука и кретања емитера звука показала се утемељеном првенствено у случају глаголских твореница које су настале додавањем директивних суфикса на основинске глаголе звука (нпр. *одзујати, прозујати, дозујати* итд.).

Као што је очекивано, лексичко-семантичке групе глагола светлости и мириса према свим испитиваним параметрима простије су од највеће групе глагола, којој је у овом истраживању посвећено и највише простора.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Након уводних поглавља која се тичу предмета и циљева рада, методолошких и термилошких одређења, корпуса рада и прегледа досадашњих истраживања, прешло се на опис језичке грађе.

Главни део истраживања подељен је, према издвојеним лексичко-семантичким групама глагола, на три целине. У оквиру сваке целине грађа је анализирана с лексичко-семантичког и творбеног становишта, уз осврте на поједине граматичке посебности испитиваних глаголских група. С обзиром на тип лексичке грађе, која је пре свега лексикографска, те у складу с тим, везана за тзв. традиционалне лексикографске методе и одговарајуће приступе лексичкој семантици – основу истраживања најважнијих лексиколошко-дериватолошких и других питања представљали су резултати домаће, а у неким сегментима и руске, лингвистике у овом домену (али и запажања истакнута у значајним англосаксонским радовима сродне тематике).

Први, најобимнији сегмент централног дела рада посвећен је лексичкој групи глагола звука. Најпре је описана позиција тих глагола у неким од постојећих семантичких класификација глаголске лексике, а затим је дат преглед парадигматских скупова у које су у досадашњој литератури биле сврставане поменуте глаголске лексеме. Након тога је, кроз анализу речничке и корпусне грађе, утврђен скуп централних чланова ове групе глагола (*брујати, звиждати, зујати, пиштати и шкрипати*).

Семантика глагола звука анализирана је са више становишта. Семантичке карактеристике те глаголске групе прво су разматране на основу података које дају описни речници, при чему је издвојено неколико семантичких компонената које неретко улазе у њихове семантичке структуре (основне карактеристике звука, прототипични извор, начин настанка звука, каузативна компонента). Затим је, у оквиру другог дела семантичке анализе, пажња посвећена ситуацијама емитовања звука. У разматрању различитих ситуација емитовања звука пошло се од елементарне или најједноставније ситуације, која обухвата емитера, звук и перципијента. Све ситуације подробно су анализирани према различитим категоријама емитера (*људи, животиње, материја и материјални предмети, те атмосферске појаве*).

Поглавље посвећено полисемији глагола звука показало је у којим све доменима ови глаголи реализују своја секундарна значења (нпр. простирање звука и кретање, вербална комуникација, визуелна перцепција). Такође, поменути су различити семантички трансфери унутар лексичке групе глагола звука, који су првенствено засновани на акустичкој метафори (нпр. *На вратима је јаукала мећава* и сл.).

Творба глагола звука описана је кроз два потпоглавља: најпре кроз део о префиксацији, а затим о суфиксацији – будући да су готово све творенице настале на та два начина. У анализи се пошло од појмовно-терминолошког апарата који је већ, мање или више, устаљен у савременој србистичкој дериватологији. Грађа је анализирана према формалном критеријуму: од форманта ка значењу.

Последње поглавље анализе глагола звука тиче се начина њихове лексикографске обраде у описним речницима српског језика. Издвојени су модели дефинисања који се у речницима користе приликом утврђивања семантичког садржаја глагола звука, уз навођење одређених сугестија које би могле послужити унапређењу лексикографске праксе приликом описа овог дела глаголске лексике.

Други и трећи, завршни сегмент централног дела истраживања односи се на преостале две групе – глаголе светлости и глаголе мириса. Ове групе, како кандидат запажа, обухватају знатно мањи број глаголских лексема, те је, сходно томе, структура поглавља у оквиру ова два сегмента знатно једноставнија, и формално и садржински. У анализи се, такође, пошло од прототипичних чланова ових глаголских група (*светлети*, *сијати*; *мирисати*). Анализиране су њихове лексичко-семантичке карактеристике, углавном према грађи из лексикографских извора. Испитивани су, такође, процеси семантичког ширења ових глаголских лексема. Као код глагола звука, и овај део грађе описан је с творбеног аспекта, и то, будући да је реч о врло сличним процесима настанка глаголских деривата, кроз део о префиксацији и део о суфиксацији. Најзад, забележени су значајнији модели дефинисања семантичких садржаја чланова ових глаголских група.

Након спроведене анализе језичке грађе, сумирају се парцијална запажања из свих сегмената истраживања. На самом крају рада представљен је регистар анализираних глагола емитовања звука, светлости и мириса.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Иако у традиционалној семантичко-граматичкој класификацији глаголске лексике у српском језику није посебно истицана посебна семантичка повезаност у овом раду издвојених глаголских група, кандидат је кроз анализу показао да су, с једне стране, њихове семантичке структуре веома блиске, те да се, с друге стране, оне довољно разликују у односу на друге класе глагола. Њихове значењске структуре упрошћено је представио моделом *емитовати* + *чулни надражај* (или *стимулус*).

Указано је на то да ове три анализиране групе глагола представљају важан сегмент лексичког система српског језика, односно његовог глаголског подсистема. Међу њима је кандидат истакао значајнију улогу глагола који денотирају емитовање звука – како због бројности лексема тако и због вишеструке корелације са већим значењским класама глагола (посебно са глаголима говорења, перцепције и кретања). Из тог разлога, највећи део централног поглавља рада посветио је управо овим глаголима.

У деловима истраживања који обухватају опис лексичко-семантичке групе, анализу речничке семантике глагола звука, као и анализу ситуација емитовања звука, са различитим класама емитера – дати су релевантни увиди у унутрашњу организацију и значењске особености овог битног сегмента лексичког система српског језика, и

понуђене су бројне смернице за ширење истраживања на области које ово истраживање није обухватило.

Проширена су, у појединим битним сегментима, досадашња знања о вези између звука и кретања, посебно у домену творбе глагола кретања од мотивних глагола звука (додавањем директивних префикса).

Осветљена је интересантна и комплексна веза између емисије звука и домена визуелне перцепције, и то у две релевантне зоне: једне која се тиче визуелних испољавања и друге која се односи на визуелну перцепцију.

Показана је вишеструка повезаност између емитовања несемиотичког звука и домена комуникације, нарочито ситуације говорења.

Испитане су и друге различите секундарне семантичке реализације глагола звука (и других двеју група), од којих су неке прилично уобичајене у језику свакодневне комуникације. Показано је, на пример, да се глагол *зврјати* у савременом српском језику углавном употребљава у конструкцијама типа *зврјати празан*.

Анализом глагола емитовања перцептивних стимулуса у српском језику, те њихових (међу)односа са осталим глаголским класама кандидат је, када се узму у обзир сви аспекти спроведеног истраживања, допринео осветљавању важних питања глаголске семантике у српском језику.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Глаголи емитовања перцептивних стимулуса у српском језику” аутора мср Николе Санковића, констатовано је да утврђено подударање текста износи 6%.

Овај степен подударности исход је присуства цитата, библиографских података о коришћеној литератури и устаљених синтаксичких конструкција.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8 *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је рад под насловом „Глаголи емитовања перцептивних стимулуса у српском језику” кандидата мср Николе Санковића оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације „Глаголи емитовања перцептивних стимулуса у српском језику”, коју је кандидат мср Никола Санковић израдио под менторским руковођењем проф. др Рајне Драгићевић, и да је, у складу са прописима, упути на разматрање Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
Проф. др Рајна Драгићевић, ментор

2. _____

Проф. др Драгана Вељковић Станковић,
члан Комисије

3. _____
др Ана Миленковић
члан Комисије